

MÜZİK, BİLİM VE UYGARLIK

DALOĞLU, Yavuz
TÜRKİYE/ТУРЦИЯ

ÖZET

Müzik, insanlığın büyük serüveni boyunca her zaman pek çok olguyla iç-içe olmuştur. Doğaldır ki bu derin ilişki ve yolculuk, içinde serpilip boy verdiği her kültür ve uygarlıkta farklı bir değişim ve gelişim çizgisiyle karşımızda durmaktadır.

Müziğin, değişik kültürlerde farklı farklı şekillenmesinin işitmeye algılanan en belirleyici nedeni, daha en alt katmanda kendini gösterir. Her müzik eseri, kısaca “fiziksel katman” diyebileceğimiz farklı yükseklikteki “perdeler” (sesler) ve bu perdelerin birbiriyle ilişkilerinden (aralık ilişkilerinden oluşan bütün: ses sistemi) oluşmuştur. Her kültürde bu ilişkiler küçük ya da büyük ölçekte farklıdır ve bundan dolayı da ses sistemi üzerinde biçimlenen tınlayış, renk, ezgisel yapı, daha genel söyleyişle müzik türlerindeki farklılıklar (Hint müziği, Çin müziği, Türk müziği vd.) ortaya çıkmıştır. Bu farklılaşmayı aynı müzik kültürünün değişik zaman süreçlerindeki kesitlerinde dahi görebiliriz.

Müzik kültürel bir olgudur. Kültürü en genel şekliyle, insanlığın günümüze değin ortaya koyduğu maddî ve manevî değerlerin tümü olarak tanımlarsak, müzik, bu değerlerin içerisinde önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla şimdiye dek üretilmiş bütün müzik eserleri insanlığın kültür evreninin bir parçasıdır.

Fakat müzik yalnızca kültürel bir olgu değildir. Devletin, sınıflı toplumun, askeri gücün, yazının ve paranın ortaya çıkışıyla birlikte toplumsal yapıdaki sıçrama ve sonuçtaki köklü değişim, insanlığın gündemine “Uygarlık” (Arap. “Medeniyet”, Frn. ve İng. “Civilisation” denilen başka bir kavramı oturtmuştur. Uygarlık sıçraması gerçekleştirmiş toplumların belirli müzik türleri bu çerçeve içerisinde yalnızca kültürel bir olgu değil, fakat aynı zamanda bir uygarlık olgusu olarak düşünülmelidir. Tabii ki burada uygarlık kavramını kültürden bağımsız değil, fakat tam tersi birbirlerini tamamlayan iki kavram olarak kabul etmek gerekir. Uygarlık kültürün üzerinde oluşur.

Müziğin kültürel bir olgu olduğunu pek çok kişi yazmış ve söylemiştir, fakat belirli müzik türlerinin insanlık tarihinde birer uygarlık olgusu olduğu gözden kaçırılmış bir gerçektir.

Sözgelimi bütün etnik ve/veya halk müzikleri dünyanın her yerinde bir kültürel zenginlik olarak ele alınır ve değerlendirilir. Fakat buna karşı bizde de olduğu gibi Batı literatüründe “Sanat Müziği” (Ing. “Art Music”, Alm. “Kunstmusik”) tanımının içinde yer alan müzik türleri birer uygarlık olgusudur. Bu konuda Doğu ve Batı dünyasından bir hayli örnek de verilebiliriz fakat bizim için en canlı örnekler kuşkusuz ki geleneksel Türk sanat müziği ve

Cumhuriyet dönemi çok sesli Türk müziğidir. Bu türlerin ikisini salt kültürel açıdan değil, fakat uygarlık olgusu olarak ele almak ve çözümllemek gerekir.

Halk müziğimiz, Geleneksel Türk sanat müziği ve son olarak da cumhuriyet dönemi çok sesli Türk müziği birbirleriyle son derece organik bir ilişki içerisinde. Zengin bir halk müziğimiz olmasaydı, geleneksel sanat müziğimiz ve dolayısıyla çok sesli müziğimiz de olamazdı. Burada tabii ki geleneksel ve çok sesli sanat müziğimizin oluşumunda farklı etkileri de göz ardı etmemek, fakat çıkış noktasını, altyapıyı iyi kavramak gerekir. Burada belirleyici olan müzikal ve sanatsal değil, doğal olarak sosyolojik altyapıdır.

Bildirimizde “Müzik”, “Bilim” ve “Uygarlık” olguları en geniş perspektifte ele alınacak ve bu kavramlar arasındaki ilintiler örneklerle sunularak tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Müzik, bilim, uygarlık.

T.C. Başbakanlık, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığı'nın ev sahipliğinde düzenlenen ICANAS 38, 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi'nde sunulacak ve tartışılacak bildirimlerin, insanlık geleceğine büyük katkı sağlayacağına, daha gönencili bir yaşamın var olabilmesi adına ciddi bir taşıyıcı rol üstleneceğine inanıyorum. Çünkü Asya ve Afrika mazlumlar dünyasıdır ve 20. yüzyılda emperyalizme karşı bağımsızlık ve özgürlük savaşlarının verildiği coğrafyalardır. Aynı zamanda bu bölgelerin şu andaki öncüsü olan Asya, gene emperyalist tehdit ve kuşatma altında olmasına karşın yeni bir uygarlığın da filizlenmeye başladığı bir coğrafyadır.

Giriş: Müzik ve İnsan, Müzik ve Toplum

“Müzik”, “Bilim” ve “Uygarlık” gibi hepsi ayrı ayrı saatlerce, günlerce üzerinde konuşulacak sözcükleri bir başlık altında bütünleştirerek, yalnızca aralarındaki ilintiyi bir bildiri çerçevesini aşmayacak ölçüde sunmaya başlamadan önce Büyük Devrimci Önderimiz Gâzi Mustafa Kemal Atatürk'ün müzik ve yaşam üzerine bir açıklamasını konumuzu doğrudan ilgilendirdiği için buraya taşıyarak sözlerime başlıyorum.

Hayatta musiki lâzım değildir. Çünkü hayat musikidir.

Daha Harbiye'de öğrenci iken arkadaşlarıyla kurdukları fasıl takımında şarkı okuduğunu, Sofya'daki ataşemiliterliği sırasında opera gösterilerini merak ve beğeniyle izlediğini bildiğimiz Büyük Devrimci Önder Gâzi Mustafa Kemal Atatürk, Cumhurbaşkanlığı süresince verdiği nutuk ve demeçlerde en az sekiz kez müzik konusuna değinmiş; Fransız düşünür Montesquieu'nün “*Bir ulusun müzikteki durumuna önem verilmezse, o ulusu ilerletmeye olanak yoktur.*” sözünü, “*Bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir.*” cümlesiyle benimsemiş, felsefi ve eylem olarak daha da

derinlik kazandırmıştır. Hattâ bu görüşünü, daha 1925 güzünde Ege’de yirmi günlük bir gezisi sırasında, 14 Ekim günü İzmir Kız Öğretmen Okulu’nda öğrencilerle sohbet ederken “*Hayatta musiki lâzım mıdır?*” şeklindeki soruya şu karşılığı vermiştir: “*Hayatta musiki lâzım değildir. Çünkü hayat musikidir. Musiki ile alâkası olmıyan mahlûkat insan değildirler. Eğer mevzu-ı bahis olan hayat insan hayatı ise musiki behemahâl vardır. Musikisiz hayat zaten mevcud olamaz. Musiki hayatın neş’esi, ruhu, süruru ve herşeyidir. (...)*”¹

İnsan, Toplum ve Müzik arasındaki ilişkiyi bu en kesin çizgileriyle çizen Aziz Atatürk, müzik sanatının, hedeflenen Çağdaş Uygarlık içinde çok önemli bir yeri olduğunu, teknik açıdan ileri, içerik açısından da felsefi bir derinliği olan müziğin uygarlık paketinin olmazsa olmaz bir parçası olduğunu çok iyi biliyordu.

Şunun hemen altını çizmek istiyorum ki ben burada Atatürk ve Müzik konusunda bir bildiri sunmuyorum. Atatürk’ten yaptığım alıntı müzik ile insan ve müzik ile toplum arasındaki ilişkiyi bize en yakın ve de bana göre en değerli örneğiyle sizlere yalnızca anımsatmaktan ibarettir. Doğaldır ki müzik ile insan ve müzik ile toplum arasındaki ilişkiyi tarihin hiçbir döneminde ve günümüzde de kimse reddedemez. Fakat bu olgular içerisinde müzik ile bilim arasında ve neredeyse hiç üzerinde durulmayan müzik ile uygarlık arasında da doğrudan bir ilişki vardır.

Hemen açıklamalıyım ki, müzik ile bilim arasındaki ilişki yalnızca müzikoloji ile sınırlı ve dar değildir. İşte ben burada genel anlamda müzik ile bilim ve müzik ile uygarlık arasındaki ilişki üzerinde durmaya veya başka bir söyleyişle bu örtünün üzerini birazcık aralamaya gayret edeceğim. Ayrıca yukarıda vurguladığım değişkenlerin Asya’nın büyük uygarlık tarihinde ne düzeyde olduğunu ve de bu olguların dünya müzik birikimine ne tür katkılar sunduğunu ortaya koymaya çalışacağım. Doğaldır ki bu açıklamalarım Asya uygarlığının içinde önemli bir yere sahip, hattâ bana göre kimi zaman lokomotif işlev üstlenen Türk uygarlığının müzik sanatı ile olan ilintisini ve Türklerin müzik geleneklerini Doğu ve Batı uygarlığı çerçevesinde maddî bir temele oturtmak amacı taşımaktadır.

Neden müziği bilim ve uygarlık kavramlarıyla bütünleştirmeye veya aralarındaki ilişkiyi belirginleştirmeye, açmaya çalışıyorum acaba?

Çünkü müzik ancak içinde bulunduğu kültür veya varsa uygarlık içinde açıklanabilirse bir yere oturur ve anlam kazanır. Müzik, içinden çıkıp boy verip serpildiği toplumsal yapının niteliği değerlendirilebilirse ve bunun sonucu olarak da içinde barındırdığı fiziksel gerçekler doğru tanımlanabilirse bir anlam kazanır.

¹ Yavuz Daloğlu, “Cumhuriyet Öncesi ve Cumhuriyet Dönemi Müzik Evrenimiz”, **75. Yıl Konferansları**, İzmir, 1998.; Gültekin Oransay, **Atatürk ile Küğ**, İzmir, Küğ Yayını, 1985.

Ayrıca üzerinde yıllardır durduğum ve bana göre hâlâ çok önemli bir konu olan Avrupamerkezci uygarlık anlayışına ve bu anlayışın müzikteki yansımalarına karşı gerçeği merkez alan bir bakış açısını en azından meslekdaşlarımızın zihinlerinde tartışmaya açmak bu kongrede benim en önemli amacımdır.

Şimdi izninizle bazı temel kavramları kendi perspektifim açısından irdeleyeceğim.

Kuramsal Çerçeve: Müzik ve Ses

En genel anlamda düşünürsek müzik, insanlık geçmişiyle eşdeğer kültürel bir olgudur.

Müzik, insanlığın büyük serüveni boyunca her zaman pek çok olguyla iç-içe olmuştur. Doğaldır ki bu derin ilişki ve yolculuk, kimi zaman uzak ya da yakın benzerlikler taşısa da, içinde serpilip boy verdiği her kültür ve uygarlıkta farklı bir değişim ve gelişim çizgisiyle karşımızda durmaktadır.

Müziğin, değişik kültürlerde farklı farklı şekillenmesinin işitmeye algılanan en temeldeki nedeni, bu sanat dalının daha ilk katmanında kendini belli eder. Bu ilk katman “Ses” olgusudur.

Her müzik eseri, kısaca “fiziksel katman” diyebileceğimiz farklı yükseklikteki sesler (“perdelere”) ve bu seslerin birbiriyle ilişkilerinden, kısacası “Ses Sistemi”² (aralık ilişkilerinden oluşan bütün) dediğimiz yapının içinden türetilir. Her kültürde ses sistemini oluşturan ilişkiler küçük ya da büyük ölçekte farklıdır ve bundan dolayı da tınlayış, renk, ezgisel yapı, daha genel söyleyişle müzik türlerindeki³ farklılıklar (Hint müziği, Çin Müziği, Türk müziği, vd.) ortaya çıkmıştır. Bu farklılaşmayı aynı müzik türünün değişik zaman süreçlerindeki kesitlerinde veya aynı toplumun farklı sınıfları, katmanları ya da coğrafyaları arasında dahi görebiliriz.

Burada şunun da altını özenle çizmek gerekir ki müzik türleri arasındaki farklılıklar yalnızca kullandıkları ses sistemiyle sınırlı değildir. Daha üst katmanlarda ezgisel yapı, seslendirme şekli, seslendirme ortamı, biçimler, çalgılar ve daha pek çok değişkenle müzik türleri birbirlerinden ayrılır.

Müzik ve Kültür, Müzik ve Uygarlık

Evet, müzik kültürel bir olgudur. Kültürü en genel şekliyle, insanlığın günümüze değin ortaya koyduğu maddî ve manevî değerlerin tümü olarak tanımlarsak, müzik, bu değerlerin içerisinde önemli bir yere sahiptir.

² Bir müzik türünde kullanılan bütün seslerin yükseklik sırasına göre oluşturulmuş bütünü.

³ **Müzik türü:** Belirli oranlarda aralıklardan oluşmuş bir ses sistemini kullanan ve bunun üzerinde ortam, oturtum, seslendirme biçimi (üslûb) ve çalgılama gibi daha üst katmanda değişkenlerle de bir bütünlük sağlayan kavrama denir. Krş. Eser türü.

Dolayısıyla bütün coğrafyalarda ve tarihin ve tarih öncesinin her evresinde şimdiye dek üretilmiş bütün müzik eserleri insanlığın kültür evreninin bir parçasıdır.

Fakat bazı koşullarda müzik yalnızca kültürel bir olgu değildir. Devletin, sınıflı toplumun, askeri gücün, yazının ve paranın ortaya çıkışıyla birlikte toplumsal yapıdaki sıçrama ve sonuçtaki köklü değişim, insanlığın gündemine “Uygarlık” (Arap. “Medeniyyet”, Fr. ve İng. “Civilisation”) denilen başka bir kavramı oturtmuştur. Uygarlık sıçraması gerçekleştirmiş toplumların belirli müzik türleri bu çerçeve içerisinde yalnızca kültürel bir olgu değil, fakat aynı zamanda bir uygarlık olgusu olarak düşünülmelidir. Tabî ki burada uygarlık ve kültür kavramlarını birbirlerinden bağımsız değil, fakat tam tersi birbirlerini tamamlayan kavramlar olarak kabul etmek gerekir. Çünkü uygarlık kültürün içinden doğar ve üzerinde şekillenir.

Müziğin kültürel bir olgu olduğunu pek çok kişi yazmış ve söylemiştir, fakat müziğin, daha açık söylemek gerekirse belirli müzik türlerinin insanlık tarihinde birer uygarlık olgusu olduğu gözden kaçırılmış bir gerçektir.

Sözelimi bütün etnik ve/veya halk müzikleri dünyanın her yerinde bir kültürel zenginlik olarak ele alınır ve değerlendirilir. Fakat buna karşı bizde de olduğu gibi Batı yazınında “Sanat Müziği” (İng. “Art Music”, Alm. “Kunstmusik”) tanımının içinde yer alan müzik türleri birer uygarlık olgusudur. Bu konuda Doğu ve Batı dünyasından bir hayli örnek de verilebiliriz fakat bizim için en canlı örnekler kuşkusuz ki geleneksel Türk sanat müziği ve cumhuriyet dönemi çok sesli Türk müziğidir. Bu türlerin ikisi de bizim uygarlık müziğimizdir veya en azından toplumumuzun uygarlık sıçramasına denk düşen müzik türleridir. Birincisi feodal çağ uygarlığımızın, ikincisi ise demokratik devrim çağı uygarlık sıçrayışımızın, bir başka söyleyişle ulus devlet çağımızın müzik türüdür.

Halk müziğimiz, geleneksel Türk sanat müziği ve son olarak da cumhuriyet dönemi çok sesli Türk müziği birbirleriyle son derece organik bir ilişki içerisinde. Zengin bir halk müziğimiz olmasaydı, geleneksel sanat müziğimiz ve dolayısıyla çok sesli müziğimiz de olamazdı. Burada tabî ki geleneksel ve çok sesli sanat müziğimizin oluşumunda ikincil derecede önemli sayılabilecek farklı, çevresel etkileri de göz ardı etmemek gerekir. Fakat çıkış noktasını veya olgunun kökenini iyi kavramak gerekir. Belirleyici olan olayın müzikal ve sanatsal boyutu değil, doğal olarak sosyolojik temelleridir.

Bu yalnızca bize özgü bir olgu değildir. Sözelimi Avrupa uygarlığı açısından düşündüğümüzde Prusya Kralı II. Friedrich’in huzurunda çalan Büyük Bach (J. S. Bach), Alman feodal çağının büyük bir sanatçısıdır. Buna karşı Beethoven demokratik devrimler çağının hemen başlarının büyük bir Alman bestecisidir. Her ne kadar Beethoven’ın yaşadığı çağda daha Alman ulus devleti ve Avrupa’nın daha pek çok diğer ulus devleti kurulmamış idiyse de, 19

yaşındaki Beethoven Fransız Devrimi'ni yaşamış ve eserleriyle de Avrupa'nın demokratik devrimler çağı uygarlığının müzik sahasındaki öncüsü olmuştur. Burada ortak nokta şudur ki bu iki büyük besteciden ikisi de Avrupa uygarlığının temsilcileridir ve Bach'ı yaratan uygarlık var olmamış olsaydı, doğal olarak Beethoven'ı yaratan uygarlık da var olmayacak ve sonuçta Beethoven da var olmayacaktı.

Bize dönecek olursak sözgelimi XVII. yüzyılın büyük Türk sanatçısı Mustafa İtrî feodal Osmanlı İmparatorluğu'nun en seçkin ve en değerli bestecilerinden biridir. Buna karşı sözgelimi Adnan Saygun ise Cumhuriyet Devrimi'nin, demokratik devrim sonucu kurduğumuz ulus devlet aşamamızın, bir başka söyleyişle ulus devletin uygarlık sıçrayışının ortaya çıkarttığı en değerli bestecilerimizden biridir. İtrî olmasaydı, Adnan Saygun da olamazdı. Adnan Saygun'u ortaya çıkartan uygarlık birikimi, Adnan Saygun'a kadarki yerel müziklerimiz ve onun üstündeki geleneksel Türk sanat müziği yani kısacası feodal toplum yapımızın büyük müzik birikimidir. Daha genel söyleyecek olursak Türk uygarlığının demokratik çağ öncesi büyük birikimi ve zenginliğidir.

Uzunca yıllar bu müzik türlerini salt müzik bakış açısıyla değerlendirenler –ki bu noktada bile bana göre pek çok yanlış saptama yapmışlardır– bunları birbirlerinin karşısı, hattâ düşmanı gibi göstermişlerdir. Oysaki diyalektik açıdan hiçbir olgu köksüz ve temelsiz değildir. Her olay ve olgu bir süreklilikle oluşur. Sanat müziği de ancak uygarlık sıçraması yapmış toplumların bir artı değeridir ve müziğin bu aşaması toplumların uygarlık sıçraması yaptığı dönemlerde biçimlenmeye başlamıştır. Dolayısıyla yukarıda saydığım bize ait müzik türleri arasında çok güçlü bir bağ vardır.

Konuyu genelleyecek olursak, Mozart, Beethoven ve aynı evrenin önceki ve sonraki bestecileri nasıl ki Avrupa uygarlığının ortaya çıkardığı müziğin bestecileri ise, aynı şekilde İtrî öncesi ve sonrası ve onlardan Adnan Saygun, Muammer Sun, Yalçın Tura ve Selman Ada'lara uzanan büyük müzik birikimi de Türk uygarlığının şekillendirdiği büyük müzik birikiminin ustalarıdır.

Nasıl ki Avrupa'da sanat müziği Avrupa toplumlarının halk müzikleri üzerine önce Fransız, İtalyan, Alman, Rus ve diğer toplumların sanat müziğini ve buradan da bunların üzerinde Avrupa uygarlığının uluslararası veya uluslarüstü (kimi yazarın yanlış olarak evrensel dediği) diyebileceğimiz sanat müziğini meydana getirdiyse; Türklerde de ister tek sesli geleneksel Türk sanat müziği, isterse de onun üzerinde biçimlenen çok sesli sanat müziğimiz Asya toplumlarının (tabii ki burada etkin olarak Türklerin) halk müziği üzerine biçimlenmiştir.

Burada Doğu ve Batı uygarlıkları arasındaki karşılıklı geçişlilik ile uygarlık ve kültür arasındaki ayrılmaz organik bağı unutmamak gerekir. Sözgelimi Saygun'un teknik ve estetik kaynakları hem bizim geleneksel sanat

müziğimiz ve halk müziğimizdir, hem de Avrupa sanat müzikleridir. İşte bundan dolayıdır ki Saygun bir yandan ulusal, fakat diğer yandan da uluslararası bir değerdir.

Kuram varsa bilim, bilim varsa uygarlık vardır.

Müzik, Bilim ve Uygarlık başlığıyla sizlere sunmaya çalıştığım bildirimim bu bölümünde, “Kuram varsa bilim, bilim varsa uygarlık vardır.” tanımımınla sözlerime devam etmek istiyorum izninizle.

Hepimizin bildiği gibi, bilimde çok sağlam bir felsefe, bir tarih ve kuramlar vardır. Doğaldır ki sanatta da böyledir. Bilim gerçeği arar, sanat ise güzeli ve estetik olanı. Bu kavramların ikisi de dünyayı daha yaşanabilir yapmak içindir.

Müzik öncelikle bir sanat dalıdır, sanatların en etkileyici olanıdır. Fakat müziğin daha eski çağlardan başlayarak bilimler sistematigi içerisinde sağlam bir yeri olduğunu da hepimiz biliriz. Burada, Batı âleminde, Quadrivium’dan veya müziği istem dışı matematiksel bir işlem olarak tanımlayan Leibnitz’den değil, bizim de içinde bulunduğumuz coğrafyadan örnekler vereceğim. Bunun en önemli nedeni de bu coğrafyada Türklerin de içinde olduğu, hattâ öncü olduğu uygarlığı yok sayarsak, Avrupa uygarlığı olgusundan söz edemeyiz.

Avrupa’nın yüzyıllar süren karanlık ortaçağlarında, *Aristoteles*’ten (MÖ 384-322) sonra Doğu’nun ikinci büyük bilgin öğretmeni (H.âce-i Sâni) *Farablî Mehmed* (Fârâbi, 870-950), Matematik bilimleri içinde aritmetik, geometri, perspektif, astronomi, dinamik ve mekanik ile birlikte müziği de saymıştır. Ayrıca bu kuramsal bilimlerin her birinin kendine özgü soyut kavramları olduğunu, terimleri ve ilkeleriyle ilgili bir kuramsal yanlarının, bir de herhangi bir nesnel alana uygulanmasına ilişkin pratik yanların olduğunu yazmıştır.

XIV. yüzyılın çok önemli İslâm âlimlerinden büyük filozof *İbn Hâldûn* (1332-1406), ünlü **Mukaddime**’sinde bilimleri önce ikiye ayırmış: Aklî (Felsefî) ve Naklî (Vazî) sınıflandırması yapmış; sonra Aklî bilimleri de (mantık, matematik, tabiat felsefesi veya tabiat bilimleri ve metafizik veya ilâhiyat) dört ana grupta toplamış ve daha sonra da müziği matematik bilimlerin içinde saymıştır.

Müzik yalnızca Doğu dünyasında bilimler sistematigi içerisinde sınıflandırılmış bir dal değil, fakat insan ve toplum yaşamının bir fenomeni olarak da yazılı kaynaklarda yer almıştır. Sözelimi daha XI. yüzyılda Araplara Türkçeyi öğretmek ve Türkçenin zenginliğini göstermek amacıyla Kaşgarlı Mahmud’un kaleme aldığı anıtsal eser **Dîvânü Lûgati’t-Türk**’te pek çok konunun yanı sıra, müzik pratiği ve müzik yaşamına ilişkin veriler de sunulmuştur⁴.

⁴ Bkz.: Yavuz Daloğlu, “**Dîvânü Lûgati’t-Türk**’te Müzik Kültürü”, **Bilim ve Ütopya**, İstanbul, Aralık-2004. <http://www.gazetemuzik.com/scripts/kayit.asp?ID=376&page=default.asp&results=382,376>.

Bu örnekleri çoğaltabiliriz, fakat neden bizden örnekler verdim, şimdi buna felsefi ve tarihsel bir gerçeğe yanıt vermek istiyorum.

Tarihi doğru anlamak ve anlatmak gerekir, çünkü tarih bilimlerin anasıdır!

Tarihi anlayamazsak, pek çok ayrıntı arasında da ilinti kuramayız. Oysa her şey bir bütündür.

Avrupamerkezci tarihçiler, bilim tarihinde iki büyük zirveden söz eder. İlki onların adlandırışıyla Antik Yunan Uygarlığı, ikincisi de Batı Uygarlığı'dır. Hattâ bazıları, bu iki zirveyi daha belirginleştirmek adına, hiçbir bilimsel temeli olmayan, "Yunan Mucizesi" ve "Batı Mucizesi" gibi aslında var olmayan, dayanaksız, temelsiz adlandırmalar da yapmıştır.

Fakat Batılı merkezlerin, temsil ettikleri sistemin, insanlığın ilerlemesinin geçmişte ve gelecekteki öncüsü olduğunu tüm dünyaya kabul ettirmek amacıyla esas olarak 19. yüzyılda geliştirdiği bu bakış açısı gerçeği yansıtmamaktadır.

Dünya çapında ideolojik hegemonya çabasının ürünü olan bu tarihsel çarpıtma, bilimin her dalında görüldüğü gibi, sanat, felsefe, politika vb. her alanda kendi "tarihini" benzer biçimde oluşturmuştur.

Bu ideolojik hegemonya öylesine güçlüdür ki, hepimizin anımsayacağı gibi bizim ders kitaplarımızda da *Thales, Pitagor, Öklit, Arşimet* (felsefe alanında *Sokrates, Platon, Aristo*, vd.) gibi Antik Yunan Uygarlığı'nın ünlü isimlerinden sonra Batı bilimcilerinin ve düşünürlerinin katkılarına geçilir. Bu kitaplarda, bizim ve genelde, Orta Doğu ve Asya'nın bilime katkılarından hemen hemen hiç söz edilmez. Oysaki gerçek bu mu? Bilim tarihi yalnızca Eski Yunan, Roma ve dolayısıyla Avrupa mı demek? Peki ya bilime Türklerin, Asya ve Orta Doğu toplumlarının hiç katkısı yok mu? Yok ise *Fârâbî, İbn Haldûn, El Battanî, El-Cabîr, El Cezerî, Fergânî, El-Harizmî, İbn-i Sina*; müzik kuramında *Safîüddîn, Maragalı Abdulkadir, Lâdikli Mehmed* ve diğerlerini nereye koyacağız? Bunların çoğu da Türk'tür.

Burada bir gerçek var değerli meslektaşlarım: "*Ezenler, ezilenlere kendi tarihlerini de unutturmaya çalışmışlardır ve hâlâ da çalışmaktadırlar.*"

Avrupamerkezci tarihçilerin "mucize" gibi bilimsel olmayan bir terimi kullanmaları aslında komiktir ama onlar açısından da kaçınılmazdır. Çünkü kabaca MÖ 600 ile MS 400 arasına tarihlenebilecek Antik Yunan Uygarlığı'nın (bilimde, felsefede, sanatta, politikada) birdenbire tüm haşmetiyle ortaya çıkışı, başka nasıl açıklanabilecektir? Daha da ilginç bu uygarlık ırmağı nasıl oluşmuştur da, M.S. 400'lerde akışına ara verip, bin yıl sonra XVI. yüzyılda yeniden Batı'da fişkırmıştır? Tarih, böyle bir Yunan-Batı çizgisinde açıklanacaksa, "mucize"den başka çıkar yol yoktur. Sadece bu bile, koyu

Avrupamerkezciliğin bilimsellikten uzak ve yakından bir ilgisinin bulunmadığını göstermeye yeter.

Bu apaçık bilim dışılıktan kaçınmaya çalışan bir başka grup Avrupamerkezci tarihçi ise, Antik Yunan öncesi Mısır ve Mezopotamya Uygarlıkları ile Antik Yunan ve Batı Uygarlığı arası dönemdeki Ortaçağ Doğu (Türk-Arap-Fars) Uygarlığı'na vurgu yapmak zoruna kalmıştır. Ama sadece tarih sahnesinin figüranları olarak, esas aktörler yine Yunan ve Batı'dır. Onlara göre; Mısır ve Mezopotamya'daki bazı pırıltılar vardır ama bunlara “bilim-sanat-felsefe” demek abartılı olur; bu büyük insanlık başarılarının kurumsallaşması Antik Yunan'da gerçekleşmiştir. Yine Ortaçağ Doğu Uygarlığı'nı da abartmamak gerekir, onların katkısı da Yunan ve Batı dorukları arasında, yaptıkları çevirilerle köprü rolü oynamakla sınırlıdır. Doğu'nun daha doğusunda kalan Çin ve Hint Uygarlıkları ise, ana çizgiye fazla bir katkısı olmayan ancak bir kültürel renk bağlamında araştırılır. Bu sulandırılmış Avrupamerkezcilik de tarihî gerçeklerle örtüşmüyor ve bilimsel değildir.

Küçümseyici “çevirmenlik” nitelemesi, kendi içinde tutarlılığı olmadığı için, ister istemez şu komik soruları gündeme getiriyor:

Eski Grek eserlerinin Latinceye ve diğer Batı dillerine ulaşması için önce o çağın bilim dili olan Arapçaya mı çevrilmesi gerekiyordu?

“İkinci büyük zirve” neden böyle dolambaçlı bir yol izlemek zorunda kaldı?

Çarpıtılmamış tarihin yanıtı basittir: Evet, gerekiyordu. Çünkü Latinler ve Avrupalılar, çoğu Antik Yunan eserlerinin varlığından, ancak ünlü Doğu bilginlerinin (dönemin bilim dili olan Arapça yazılmış) çalışmalarını okudukları zaman haberdar olabildiler. Avrupa neredeyse bin yıllık bir karanlığın içine gömülmüşken, Avrupamerkezcilerin hep üstünü örtmeye çalıştıkları bir büyük olgu ortaya çıkmış, Doğu'da dönemin en üstün uygarlığı yeşermiş ve insanlık ilerlemesinin öncülüğünü ele almıştı. Batı merkezli bakıldığında saçma bir “dolambaçlılık” olarak gözüken bu doğal akışın nedeni budur⁵.

Avrupa merkezcilerin hep üstünü örtmeye çalıştıkları, işte benim de sözlerimin başında o açmaya gayret edeceğim dediğim örtünün bu yalnızca bir yönüdür.

Bir başka yön ise şudur ve bu da şu sizlere anlattığım gerçeklerle ilintilidir ve o denli de önemlidir. Ne yazık ki bu bakış açısı hâlâ ve hattâ daha da bilim dışılaşarak günümüzde de devam etmektedir.

⁵ Bkz.: Ender Helvacıoğlu, “Bilim Tarihinin Unutturulan Doruğu - Ortaçağ Doğu Matematiği”, **Bilim ve Ütopya**, İstanbul, Nisan-2000.

Müzikte de aynı bakış açısı söz konusudur!

Türk müziğinin kökeni ve kuramı üzerine Avrupalı kimi araştırmacı ve yazar gene Avrupamerkezci bir anlayış sergilemiştir. Avrupamerkezci bakış açısı, bizim müziğimizin kökeninin ve bu müziğin bize ait olduğunu da bir türlü kabullenemiyor. Çünkü onların gözünde Türkler barbar ve yüksek bir sanat oluşturma yeteneğinden yoksundur.

Değerli meslekdaşlarım, *d'Erlanger*'nin altı ciltlik eserinin başlığı **La Musique Arabe**'dir. Fakat içinde Türk müziği kuramcılarının yazdığı kitapların çevirisi vardır. Safiüddîn'in **Risâlatu's-şerefiyye**'si, Sultan II. Mehmed'e sunulmuş anonim bir **Edvâr**, Lâdikli İbrafiloğlu Mehmed'ce Sultan II. Mehmed'e sunulmuş **Er-risâletü'l-Fethiyye** gibi⁶. Kiesewetter, Idelsohn, Farmer ve diğerleri de öyle⁷.

Bütün bu yazarlar sanki sözleşmiş gibidir.

Bu konuda sözü daha fazla uzatmak istemiyorum. Daha yakın zamandan örnek isterseniz Kurt ve Ursula Reinhard'ın görüşleri de gene bu yöndedir⁸.

İnsanın pes diyesi geliyor. Bu nasıl bilimsellik böyle?

Türk Müziği üzerine bir şeyler söyleme zorlamasına giren Batılı yazarların ve araştırmacıların konuyu Türk müziğinin kökeni tartışmalarına çekme gayreti

⁶ Bkz.: Rodolphe d'Erlanger, **La Musique Arabe**. Cilt : 1 (1930): Al-Farabi, Grand traité de la musique (*Kitâbu l-Mûsîqî al-Kabîr*), livres I et II ; Cilt : 2 (1935): Al-Farabi, Grand traité de la musique (*Kitâbu l-Mûsîqî al-Kabîr*), livre III / Avicenne, Mathématiques (*Kitâbu 'ş-şifâ'*); Cilt: 3 (1938): Safi ad-Din al-Urmawi: Épître à Şarafu-d-Dîn (*Aş-şarafîyyah*), Le livre des cycles musicaux (*Kitâb al-adwâr*); Cilt : 4 (1939): Traité anonyme dédié au sultan Osmânli Muhammad II (XVe s.) / Al-Lâdhîqî, Traité Al Fathiyah (XVIe s.); Cilt: 5 (1949): Essai de codification des règles usuelles de la musique arabe moderne / Échelle générale des sons et système modal; Cilt 6 (1959): Essai de codification des règles usuelles de la musique arabe moderne / Système rythmique et formes de composition.

⁷ Kiesewetter, **Die Musik der Araber**; Idelsohn, **Die Maqamen der Arabischen Musik**; Farmer, **A history of Arabian music to the XIIIth century, The sources of Arabian music, What is Arabian music?**; vs.

⁸ Bkz.: Kurt-Ursula Reinhard, **Turquie**, Les traditions musicales IV, Paris, 1969. Version abrégée du texte original: **Die Musik der Turkei**, Berlin, Editions Buchet/Chastel, 1969, s. 75-80: “*Bununla birlikte Türklerin burada yalnızca Grek veya Bizans kalıtını aldıklarını ve kendi kendilerine yeni tartım kalıplarını türettiklerini sanıyoruz. Bu sav Türk müziğinin bağımsızlığını gündeme getirmek amacıyla değildir, ama tarihsel gelişmeleri geçmişte ve bugün de olduğu gibi kabullenmek zorundayız (...)* Türkiye'deki tüm bölgelerde halk müziğinde, özellikle Karadeniz'in Doğu kısmında Trabzon Rum İmparatorluğu'nda 1462'ye dek aksak tartımlar görülür. Bu bölgede çok yoğun olan Lâzlar hiç kuşkusuz aksak tartımları yüzyıllarca birlikte yaşadıkları Greklerden almışlardır (...) Bu uzun ve karışık tartım kalıplarının İstanbul'dan çıktığı ve İstanbul'un da Greklerle Türklerin en sıkı ilişki kurduğu kent olması göz önüne alınmazsa bunların Türk kökenli olduğu söylenebilir (...);”Yavuz Daloğlu, “*Kültürel ve Coğrafi Açından Türk Müziğinde Aksaklar*”, **Bilim ve Ütopya**, İstanbul, Ağustos-2006.

doğaldır ki Avrupamerkezci bir anlayışın sonucudur. Onlara göre bütün uygarlıkların kökeninde Eski Yunan vardır. Türk müziğinin kökeninde de mutlaka Eski Yunan olmalıdır, yoksa da imâl edilmelidir.

İkna edemedikleri duruda Yunan'dan sonra Bizans, sonra da Arap ve Fars müziklerini devreye sokarlar. Bu müziği bize bir türlü yakıştıramıyorlar.

Kendilerini “merkez”, kendi dışındakileri ise “çevre” kabul etme gibi çarpık, özellikle Asya toplumlarını, tabii ki bu arada Türkleri de uygarlık dışı “barbar” bir toplum olarak niteleme anlayışı müzikte kendini açıkça göstermektedir.

Bu anlayış terminolojik açıdan müzikbiliminde de açıkça görülür. Avrupalı bilim adamları kendi müzik araştırmalarını müzikolojik, diğer müzik türleri üzerine yapılan araştırmaları ise, müzik türü ne olursa olsun etnomüzikolojik olarak adlandırmış ve sınıflandırmışlardır. Gene burada merkez-çevre, uygar-uygarlık dışı, ileri-geri mantığı öne çıkmaktadır. Müzik türlerini sınıflandırırken de bu ölçütleri kullanmışlardır⁹. Bugün de böyle söylemiyor ve yazmıyorlar mı? Kendi müziklerine pop, rock, rocknroll, rap, metal, newage, slow, vs. kendi dışındakilere, özellikle Türk, Arap ise “etnik müzik”.

Gene soruyorum bu nasıl bilimsellik?

Koskoca bir imparatorluk kurmuş ve büyük bir uygarlık yaratmış bir toplumun müziği nasıl etnik müzik olabiliyor?

Peki, gerçek nedir?

Pek çok örnekte görüldüğü ve daha önceki yazılarımda ve konferanslarımda da vurguladığım gibi Türklerin kültür ve uygarlık tarihinde çok önemli ve özgün bir yeri vardır.

Bu örnekler içerisinde ta Orta Asya'dan Balkanlar'a kadar uzanan halk müziklerimiz binyıllar boyunca süzülerek gelen ve diğer pek çok toplumun halk müzikleriyle karşılaştırılamayacak düzeyde yaşama gücü ve zenginliği olan bir kültür olgusudur.

Diğer yandan geleneksel Türk sanat müziği İslâm öncesinde, fakat özellikle Türk-İslâm ekseninde bütün türleriyle (dinsel ve dünyasal) göz kamaştırarak bir beceri ve ustalığı barındıran bir sanat olarak karşımızda durmaktadır ve günümüze kadar ulaşmış bir uygarlık mirâsidir.

Bütün bunların üstünde daha Osmanlı'nın son dönemlerinde oluşmaya başlayıp Cumhuriyet Devrimi ile birlikte büyük bir ivme kazanan çok sesli sanat müziğimiz de Millî Demokratik Devrim ile başlattığımız uygarlık sıçrayışımızın somut kanıtıdır.

⁹ Yavuz Daloglu, a.g.m.

Şurası bir gerçektir ki, hiçbir gelişmiş kültür ve kültürel olgu ve tabii ki uygarlık saf değildir ve olamaz. Kültür (ve tabii ki sanat) ve uygarlık ancak üzerinde kök saldıği toprakların ve buna çevre kültür ve uygarlık etkilerinin doğal eklemlesmesiyle zenginleşir. Burada egemen ve bağımlı, etkileyen, eriten ile eriyen ilişkisini göz ardı etmemek gerekir. Egemen ve etkileyenin sonuçta zenginleşen ve etkileyiciliği daha da artan bir kültürel yapı, bir başka düzlemde düşünürsek de bir uygarlık olduğu gerçektir. Bilimin ve sanatın diyalektiği bize bunu göstermektedir. Biz bunu biliyoruz ama Avrupalıların demek istediği, kastettiği bu değil.

Aynı çalgıları ve hattâ aynı müzikal gereci kullanan komşu müziklerle (başta Fars ve Arap), bizim müziklerimiz arasında çok ciddi, kolayca ayrıştırılabilecek bir tarz (biçem, stil) farkı vardır. Türkler, Asya kökenli müziklerini bu toprakların ve çevre müziklerin de eklemlesmesiyle öylesine geliştirmiş ve zenginleştirmişlerdir ki, sonuçta atalarımız, ayak bastıkları coğrafyalarda (en belirgin olarak Balkanlar, Kafkaslar, Orta Doğu) en incelikli, en sanatlı müziğin yaratıcısı ve uygulayıcısı olmuşlardır ve de bu müziğe özgü kuramlar geliştirmişlerdir.

Bu bir karışımdır. Karışım olduğu için de bu kadar sanatlı ve güzeldir. Ama bu müziğin kökü Türk'tür, Türklerle aittir. Kökünü Eski Yunan, Bizans, Arap ve Fars saymak ne Türk müzik tarihi ve tekniği ile ne de antropoloji, kültür tarihi ve toplam olarak da insanlık tarihinin gerçekleriyle bağdaşır. Şunu unutmamak gerekir ki, Türklerin Avrasya coğrafyasında en dinamik ve en etkileme gücü yüksek kavim olduğunu tarih bizlere göstermektedir.

Geleneksel Türk sanat müziğinin yalnızca kuramı bile bu müziğin bir uygarlık birikiminin bir sonucu olduğunu kanıtlamaya yeter. Çünkü dediğim gibi kuram varsa bilim veya bunun tersi ve bunların sonucunda da uygarlık vardır.

Şimdi müzik, bilim ve uygarlık arasında nasıl bir denklem kurduğum sanırım daha netleşmiştir.

Bu konuyla ilgili şu açılımı da yapmak zorundayım.

Kuram genel olarak yalnızca bir formüleştirme veya bir sistematikleştirme olarak düşünülür ve algılanır. Fakat o formüleştirmeye veya sistematikleştirmeye giden yolda, bu noktaya uzanan süreçte konunun genel altyapısı ve felsefesi üzerinde belirleyici çok önemli bir toplumsal, siyasal ve ekonomik bir değişim söz konusudur. Daha açık söylemek gerekirse, o uygarlığı oluşturan ve dolayısıyla o uygarlık içerisinde bilimi ve sanatı ortaya çıkartan gerçek, aslında sözünü ettiğim toplumsal bütünlüğün ekonomik, siyasal ve toplumsal bir modelinin olduğunu bize göstermektedir. Çünkü bilim ve sanat bir sonuçtur. Uygarlık sürecinde geri veya uygarlık nüvelerinin bulunmadığı toplumlarda sözünü ettiğimiz anlamda sanat ve bilim olamaz.

Burada hemen şunu belirtmek gerekir ki, kimi yazar uygarlıklar arasında ilerilik-gerilik veya erkenlik-gecikmişlik gibi bilimsel olmayan tartışmalar da başlatmışlardır. Bu konuya Rus tarihçi L. N. Gumilev, çok basit ve anlaşılır bir yanıt vermiştir. Kavimler de insanların dünyaya gelişi gibi, şu veya bu tarihte uygarlık sahnesine çıkmakta ve daha sonra da inişe geçmekte ve hattâ bazen kaybolup gitmektedir. Bu açıdan erkenlik veya gecikme tartışması, insanların erken veya geç doğmalarına dayanarak bir üstünlük iddiası kadar mantıksız olmaktadır. Örneğin Roma İmparatoru Caesar'ı Kanunî Süleyman'dan 16 yüzyıl erken dünyaya geldiği için üstün saymak ne kadar saçma ise, bir kavmin uygarlık sahnesine daha erken çıktığını bir üstünlük olarak görmek de o kadar saçma olmaktadır¹⁰.

Olaya tarihsel cepheden baktığımız zaman ise durum şudur. Bir toplumun uygarlığa geçişindeki özgünlüğü açıklamak, bir bakıma uygarlık paketinin içindeki çeşitli kurum ve ilişkilerin birbirlerine önceliğindeki ve etkisindeki somutluğu ve karmaşıklığı açıklamaktır. Bütün toplumlarda uygarlığa geçişin toplumsal ve ekonomik zemini, artı ürün, özel mülkiyet ve ticarettir ve yine bütün toplumlarda uygarlığa geçişin lokomotif, devlet ve ordudur. Toplumsal-ekonomik zemin ile o toplumsal ekonomik zemini yönlendiren egemen toplumsal güçler iradesinin örgütlenmesi olan devlet arasındaki ilişki, bir toplumun tarihindeki somutlukur¹¹.

Böyle bir perspektiften konuya baktığımız zaman bilim ve sanat ancak meta ekonomisinin, ticaretin, paranın ve yazının, kısacası devletin ve onun silâhlı gücü ordunun olduğu bir iklimde boy verip gelişir. Tarih bize bunu örneklemektedir.

Biraz önce isimlerini saydığım Türk, Asyalı ve Orta Doğu coğrafyalarından çıkmış bilim insanlarının yaşadığı toplumu incelediğimizde hep şu bir önceki cümlede yaptığım gerçek ortaya çıkar. Bilimin gelişmesi de, sanatın gelişmesi de işte bu devlet organizasyonunu kuran toplumlarda boy verip gelişmiştir. Maragalı Abdulkadir kimin himâyesinde korunmuştur? Kuramsal çalışmalarını ve kitaplarını, bestelerini hangi iklimde ortaya koymuştur? Yanıt: Büyük Türk Devlet Adamı ve İmparatoru Timur'un korumasında. Peki, Abdullahoğlu Hızır hangi ortamda yetişmiş ve meşhur **Kitâbü'l-edvâr**'ını yazmıştır? Yanıt: Osmanlı Sarayı'nda. Bir diğer söyleyişle imparatorluk merkezinde ve diğerlerinin de tümü böyledir.

Müziği yalnızca tek başına ele aldığımız zaman, onu uygarlık ve kültür paketinin içinden çıkardığımız zaman bu tür savlara ve görüşlere verdiğimiz yanıtlar da ne yazık ki cılız kalmaktadır. Çünkü müzik, Curt Sachs'ın **Kısa Dünya Musiki Tarihi** başlıklı kitabında birilerinin görüşü olarak yazdığı gibi,

¹⁰ Doğu Perinçek, "Orta Asya'da Para ve Devlet", **Bilim ve Ütopya**, İstanbul, Şubat-2005, s. 30.

¹¹ Doğu Perinçek, a.g.m., s. 25-26.

fakat ben bu tanıımı biraz da abartarak söyleyeceğim gökten zembille inmiş bir kavram ve uygulama değildir. İçinde bulunduğu toplumun karakterine göre şekillenir ve gelişir ve kuşkusuz ki komşu müzik kültürleriyle zenginleşir ve de diğer pek çok olgu ve dinamikle iç içedir. Burada şu gerçeği iyi saptamamız gerekiyor ki, Avrupa merkezci bakış açısının temel sorunu Türk müziğinin niteliği veya sonuçta Türk müziği değildir. Konu bir uygarlık ve bir kültür sorunudur. Onlara göre bizim bir uygarlığımız yoktur. Dolayısıyla onlar konuya bilimsel değil siyâsî bir pencereden bakmaktadırlar.

Bana göre bunlara verilecek yanıtların, söylenecek sözlerin de bu çerçevede oluşturulması gerekir. Ben de konuyu müziğin de içinde bulunduğu bir kültür ve uygarlık bütünselliği içerisinde değerlendiriyorum. Onun için bence çok önemli şu noktayı da vurgulayarak bildirimini tamamliyorum.

Uygarlık bir bütündür!

Yukarıda örnekler verdiğim Avrupa merkezci görüşlere karşın, tabii ki bunlardan farklı düşünen, nesnel olgulardan yola çıkarak doğru sonuçlara ulaşan Avrupalı bilimciler de var kuşkusuz, onların hakkını yememek lâzım.

Türkler değişik adlarla, tarihin ve tarih öncesinin derinliklerinde çok zengin bir kültür yaratmış ve uygarlık ailesinin de seçkin bir üyesi olmuştur. Türklerin, zengin bir kültür ve uygarlık birikiminin sayısız kanıtı vardır. Bir toplumun yalnızca dilini incelemek bile o toplumun uygarlık düzeyini belirlemede sağlam bir ölçüttür. Türk dili üzerine yapılmış şu yorum, Türk uygarlığının tarihsel süreçte gelişmişlik düzeyini yansıtmada geçerli bir kanıt olacaktır sanırım:

*Ünlü bir Alman dilbilimci, Max Müller, 1861’de yayımlanan, üç yıl sonra da **Leçons sur la Science du Langage (Dilin Bilimi Üstüne Dersler, 1864)** adıyla Fransızcaya çevrilen yapıtında, Türkçenin açıklığını ve düzenliliğini vurguladıktan sonra, gözlemine dayanak olarak “ünlü bir doğubilimci”nin sözlerini anar: “Türkçe öyle düzenli, öyle uyumludur ki insanda bir seçkin bilginler kurulunun yaratımıymış gibi bir izlenim uyandırır”. Şu var ki, gözlemine dayanak olarak anmakla birlikte, Müller bu sözlere küçümsenmeyecek bir eleştiri de getirir: “Hiçbir kurul böylesine güzel bir dil yaratamazdı”.*

*Müller’in adını vermeden görüşünü aktardığı “ünlü doğubilimci”, çok büyük bir olasılıkla, 1790 yılında, **Eléments de la Langue Turque (Türk Diline Giriş)** adıyla yayımlanan hayranlık verici bir Türkçe dilbilgisi yayımlamış olan Pierre-François Viguier’dir. O değilse, Türkçe konusunda aynı görüşlere ulaşmış bir başka “ünlü doğubilimci” daha var demektir. Bunlara ünlü yapıtı*

Grammaire de la Langue Turque'te (**Türkçenin Dilbilgisi, 1921**) Müller'i anan Jean Denis'yi de ekleyebilirsiniz, daha başkalarını da¹².

Şimdi soruyorum dili tarihin derinliklerinde bu denli gelişmiş olan bir toplumun müziği geri ya da kökeni alıntı olabilir mi?

Dili, dolayısıyla edebiyatı bu kadar gelişmiş bir toplumun çok doğaldır ki, müziği de o düzeyde gelişmiş olacaktır ve bu müziğin kuramları olacaktır. Bu müzikler, yani yerel halk müziklerimiz, geleneksel Türk sanat müziğimiz ve çok sesli Türk sanat müziğimiz bir yönüyle kültürümüzün, fakat son iki tür uygarlık dönemimizin müzik türleridir.

Müzik, bilim ve uygarlık arasında var olan, fakat pek üzerinde durulmayan bir konuyu bir bildiri çerçevesinde sunmaya çalıştım.

¹² Tahsin Yücel (Prof. Dr.), **Türkçenin Kurtuluş Savaşı**, İstanbul, Cumhuriyet Yayınları, 2000, yüz. 7-8.

